

**פרופ' פאדיה נאסר-אבו
אלהיג'א
ראשת המרכז לקידום ההוראה,
אוניברסיטת תל אביב**

על מורים טובים והוראה טובה

בהקדמה לספרו "האומץ ללמד" -
"The Courage to Teach" כתב פרקר פאלמר:

Good teaching cannot be reduced to techniques; good teaching comes from the identity and integrity of the teacher.

הוראה אינה רק אוסף של טכניקות מוצלחות. הוראה טובה נובעת מהזהות והשלמות של המורה. מורה טוב משרה נוכחות בכיתה, מעורב תודעתית ורגשית עם הסטודנטים ועם חומר הלימוד, מסוגל לשזור רשתות של חיבורים בינו לבין האני שלו, בינו לבין החומר שהוא מלמד ובינו לבין תלמידיו.

החיבורים שמורה טוב יוצר אינם נשענים על שיטות ההוראה שלו בלבד, אלא מושרשים בליבו - המקום שבו נפגשים האינטלקט, הרגש והנשמה, ואלו יחדיו מתכנסים לאני שלו. על כך אמר ג'ובראן ח'יליל ג'ובראן "המורה לא נותן מחוכמתו, אלא מאמונתו ואהבתו". לפי ג'ובראן, "החכם, המדען והאומן לא מעבירים את תבונתם אלא מורים את הדרך". כלומר הוראה אינה מסתכמת רק בהקניית ידע, אלא מורה טוב הוא גם מנחה ומורה דרך.

יש רגעים שהמורה חווה נחת וסיפוק בכיתה, אך יש גם רגעים שבהם הכיתה "חסרת חיים" או מבולבלת והוא חש חוסר אונים ותסכול. כל מי שמלמד חווה רגעים משני הסוגים. במקרה השני, עוצמת המורה משתקפת

ביכולתו לבצע רפלקציה על הוראתו, ביכולתו ובנכונותו ללמוד מטעויותיו וביכולתו להפיק לקחים וליישם.

ההוראה אפוא היא משימה מורכבת הנובעת משלושה סוגי מהמורות עיקריים: נושאי הלימוד, התלמידים והאני של המורה (selfhood). שני הראשונים זוכים להכרה, אך השלישי, החשוב לא פחות מהם, זוכה לפחות תשומת לב. נושאי הלימוד מגוונים, מורכבים ומתעדכנים ללא הרף והידע של המורה בהם הוא תמיד חלקי. לכן המורה נדרש להיות לומד מתמיד, כדי לעמוד באתגר שהסטודנטים מציבים בפניו. כדי להקדיש תשומת לב לכל אחד מבין הסטודנטים הרבים וכדי לספק להם תשובות נבונות ובזמן אמת, המורה זקוק ליכולות של פרויד ושלמה המלך יחדיו. למרבה הצער, רק מעטים מהמורים התברכו ביכולות האלה. המקור השלישי - האני של המורה - קשור לעובדה שההוראה היא ראי של האני של המורה לטוב ולרע. למעשה, הכרת המורה את התלמידים ואת חומר הלימוד מושפעת מהיכרותו עם עצמו. מורה שאינו מכיר את עצמו - את מעלותיו, את יכולותיו, את חולשותיו ואת התחושות שלו כלפי ההוראה והתלמידים - לא יוכל להכיר את תלמידיו, כי הוא יראה אותם מבעד לזכוכית כהה שתמנע ממנו לראותם בבירור וללמדם כראוי. באותה מידה, אם אינו מכיר את עצמו, הוא לא יוכל להכיר את הנושאים שהוא מלמד, לפחות לא ברמות העמוקות של המשמעות האישית המגולמת בהם. במקרה זה הוא יכיר את הנושא באופן מופשט, ממרחק, וכאוסף של מושגים המנותק מהמציאות, כי הוא יתקשה להמשיג את החומר הנלמד, להפנימו ולהתחבר אליו. הוראה טובה, אם כן, מחייבת את הכרת האני של המורה.

ההוראה משלבת שלושה מרכיבים חשובים מאוד האמורים להתקיים יחדיו: האינטלקטואלי, הרגשי והרוחני. אם נצמצם את ההוראה לאינטלקט, היא תהפוך להפשטה קרה ומנוכרת כי היא תהיה נטולת רגש והשראה. אם נגביל את ההוראה לרגש,

היא תהפוך לאנוכית ומרוכזת בעצמי על חשבון שני המרכיבים החשובים האחרים (האינטלקטואלי והרוחני). ואם נגבילה לרוחניות, היא תאבד את הקשר עם המציאות כי היא תחסל את הרלוונטיות שלה. צריך, אם כן, לשלב את האינטלקט, את הרגש ואת הרוח, אם אנחנו מעוניינים ליצור שלמות.

למורה הטוב יוחסו כינויים רבים, כגון מורה לחיים, מתווה דרך ומגדלור; ההוראה נעשית בצומת המסוכן בין האישי לציבורי, והמורה הטוב עומד בנקודת המפגש ביניהם. בניסיונו של המורה לחבר את עצמו ואת נושאי הלימוד שלו עם תלמידיו, הוא עלול להיתקל באדישות, בשיפוטיות מצד הסטודנטים ולעתים להיחשף לתחושות שליליות. כדי לצמצם את מידת הפגיעות שלהם, מורים רבים מנתקים את עצמם מהתלמידים ומחומר הלימוד שהם מלמדים ועל כן הם מלמדים אותו בצורה טכנית ללא מעורבות רגשית או רוחנית, ולפעמים מעצמם. הם בונים חומה בין האמת הפנימית לבין הביצוע החיצוני ומשחקים את החלק של המורה. עבור המורה הטוב, שבדרך כלל גם בוטח בעצמו, הפנימי והחיצוני הם אחד ועל כן הוא אינו נזקק לחומות.

**פרופ' ניצה דוידוביץ
ראשת תחום הערכת איכות
וקידום ההוראה,
אוניברסיטת אריאל בשומרון**

**"אני מאמין" בהוראה על ידי
מרצים מצטיינים**

כל חברי הסגל שנבחרו לקבל פרס על הוראה מצטיינת בשנת תשנ"ד התבקשו לבטא בכתב את ה"אני

חלק א': מה חושבים המעורבים בהוראה?

מאמין" שלהם בהוראה. להלן חלק מבין התגובות.^א

פרופ' עידית אברהמי, ראשת המחלקה להנדסת מכונות ומכטרוניקה: כדי להצליח בלימודי הנדסה, על הסטודנט לשקוד, להתמיד והכי חשוב - לאהוב את המקצוע. לכן מוטל עלינו המרצים למלא את ליבות הסטודנטים באהבה למקצוע. עלינו להציג בפניהם את הכוח הטמון במשוואות ובמספרים, אשר בזכותו ניתנת להם היכולת לפתח ולבנות עולם טוב יותר. עלינו ללבות את אש היצירה, לעודד עבודת צוות פורייה, לאתגר לעצמאות ולהקשיב, כדי שיפרצו כמהנדסים בעלי ידע, מקצועיות, יזמות, תושייה, אחריות וכבוד.

ד"ר מיכל איכט, הפרעות בתקשורת: שידור כבוד לסטודנט וראייתו כשותף לעשייה האקדמית, שיח אמיתי "בגובה העיניים", עידוד סקרנות, ספקנות וחקרנות, וגם שימוש בקצת הומור...

פרופ' רות בירק, דיקן בית הספר למדעי הבריאות, תזונה: לחנך את הסטודנטים לשאיפה למצוינות, לחשיבה יצירתית ולכיבוד האחר. שהשיעורים יהיו מעניינים, רלוונטיים לבריאות, תזונה ורפואה ושיהוו אתגר אינטלקטואלי.

פרופ' אסתי בן יצחק, ראשת המחלקה להפרעות בתקשורת: להתכונן לכל הרצאה, גם אם הועברה כבר מספר פעמים, לתת כבוד לסטודנט ולא להתפשר על רמה ודרישות.

ד"ר דן גמליאל, פיזיקה: להתמקד בכל נושא בהסבר העקרונות, לתת דוגמאות מפורטות לאותם עקרונות ולתת לכל סטודנט את כל מה שדרוש כדי לאפשר לו להצליח.

פרופ' אראל גרנות, הנדסת חשמל ואלקטרוניקה: תמיד צריך לגרות את הסטודנטים לשאול שאלות.

ד"ר יאירה חממה רז, בית הספר לעבודה סוציאלית: לשרר לתלמידים

^a עקב ההגבלה על אורך המאמר, לא ניתן היה לכלול את כל התגובות הראויות שהתקבלו. הללו שנכללות כאן נבחרו על ידי העורכת.

את אהבת המקצוע שאני מלמדת ולהעבירו לתלמידי בהתלהבות, עניין ודוגמה אישית. לשלב באופן מאוזן בין העברת ידע לבין רגישות ואכפתיות מהסטודנט וצורכי הלמידה שלו.

ד"ר ארז כהן, כלכלה מנהל עסקים: להקפיד לשמור על רמת ידע גבוהה בתחום ההוראה המבוסס על הניסיון הנצבר לאורך השנים. לתת לסטודנטים יחס אישי ואמפאתי, ולראות בכל הרצאה אתגר חדש כאילו זו הפעם הראשונה.

ד"ר אסנת לבנדה, בית הספר לעבודה סוציאלית: המרצה משמש כ"תומך למידה". תפקיד הסטודנט הוא ללמוד, ותפקיד המרצה לכוון, להדריך, ליעץ, להוות דוגמה ולתמוך בסטודנט בתהליך הלמידה. כל זאת תוך שמירה על כבוד הדדי וכנות בין הצדדים.

ד"ר שלום לוי, כלכלה ומנהל עסקים: אני דוגל בשילוב של תיאוריה ופרקטיקה בתכניות הלימוד ובקורסים השונים שאני מעביר. אני משתדל להיות זמין לסטודנטים ליעוץ והדרכה ודלת חדרי פתוחה תמיד.

ד"ר מיכאל מונטאג, כימיה: למד את הסטודנט בגובה העיניים והיה קשוב לצרכיו, אבל הצב בפניו רף גבוה של איכות והצלחה.

ד"ר מירה משה, סוציולוגיה: להתייחס אל כל אחד מהסטודנטים כאל אדם עם צרכים ורצונות ולא רק כחלק מכיתה; לשים לב לכולם - לאלו שיוודעים להחציץ עצמם, אבל גם למופנמים ולביישנים יותר. לדרוש, למשוך למעלה ולאתגר עם חומרים עדכניים, תוך שילוב בין עולם המדע לעולמם האישי של הסטודנטים ולעודד את פיתוחם העצמי כאנשים חושבים.

פרופ' רומן פוגרב, פיזיקה: לשרר חיוך, מקצועיות ורמת ידיעות גבוהה בתחום המועבר לסטודנטים. אדיבות כלפי הסטודנט ונכונות להקשיב ולענות על שאלות הכיתה.

ד"ר הילה פלד שפירא, מדעי המדינה: ההוראה אינה מסתיימת בין כותלי

הכיתה, אלא ממשיכה באמצעות מיילים והתייעצויות. סטודנטים צריכים להרגיש בנוח לשאול שאלות גם הרבה אחרי שסיימו ללמוד עם המרצה. אם הצלחתי לגרום לסטודנט להרגיש מעורב בשיעור ומחויב לחומר גם במובן הרחב יותר, להתעניין ולקרוא על התחום אפילו שסיים את חובותיו האקדמיות, אני יודעת שביצעתי את מלאכתי כהלכה.

ד"ר גיא פצורניק, כימיה: אני מאמין ביצירת דו-שיח המשלב כל העת אתגרים אינטלקטואליים בני-השגה על ידי הסטודנט, כדרך להעצמתו וביסוס יכולתו להנהיג בעתיד מחקר מדעי, מקורי ועצמאי.

ד"ר מיה קגן, בית הספר לעבודה סוציאלית: הצלחתם של הסטודנטים ואהבתם למקצוע תלויות לא מעט ביכולתנו לעורר בהם עניין וסקרנות אמיתית. חשוב לזכור שכל סטודנט הוא עולם ומלואו, ולמידה אמיתית צומחת מתוך שיח, כבוד הדדי וחשיבה משותפת.

ד"ר לאה פוסטיק, הפרעות בתקשורת: להיות מקצועיים בהתנהלות עם הסטודנטים ולדרוש מעצמנו לא פחות משאנו דורשים מהם, לתת מענה מבלי לוותר על הדרישות והסטנדרטים הגבוהים ולשמור על סבר פנים נעים גם כאשר נותנים תשובה שלילית.

ד"ר חיה קורנוויץ, כימיה: כיבוד הסטודנט ואמונה ביכולת הלימוד שלו. למרצה צריך להיות ידע רב ומעמיק בנושאים הנלמדים בקורס, הרבה יותר מהחומר שהוא מלמד בפועל לפי הסילבוס של הקורס. העברת החומר צריכה להיות בהירה ככל האפשר.

מר חננאל רוזנברג, בית הספר לתקשורת: את עיקר המאמץ בעבודת ההוראה אני משקיע בניסיון להתחדש משנה לשנה ומקורס לקורס. בשיעור שבו אני משתף את הסטודנטים בדברים חדשים שלמדתי, במחקרים שאני נמצא במהלכם או אפילו בדוגמאות עדכניות למודלים ישנים, אני חש ש"אנרגיות ההוראה" שלי

מרב סלומון
ראשת תחום איור ומרכז
פעילות "מרחב ההוראה"
מטעם היחידה לפיתוח הוראה,
המחלקה לתקשורת חזותית,
בצלאל - האקדמיה לאומנות
ועיצוב, ירושלים

משל המגהץ, או הממד
הפרפורמטיבי של המרצה
ככלי עבודה בהוראת איור
ועיצוב, במחלקה לתקשורת
חזותית בצלאל

לפני מספר שנים התארחתי במחלקה לתקשורת חזותית בצלאל, בה אני מלמדת איור מזה 15 שנה, מאירת ומרצה לאיור חשובה מארצות הברית. המאירת המפורסמת הוזמנה להעביר כיתה אומן בת ארבעה ימים לסטודנטים מהשנה הרביעית המתמחים באיור. בסוף יומה הראשון של הסדנה ביקשה האורחת להציב בחדר הכיתה קרש גיהוץ ומגהץ! נענינו בחיוך למה שנראה כגחמה מוזרה ביותר. וכך, החל מהיום השני לסדנה, עמדה המאירת הנערצת מארצות הברית, אישה שגילה מעל ל-60, זוכת פרסים יוקרתיים ובעלת מוניטין בין-לאומי עצום, ובזמן ששוחחה עם הסטודנטים, הנחתה את עבודתם וחלקה מניסיונה - גיהצה!

בתום ארבעת ימי הסדנה המוצלחים שאלתי אותה לפשר הגיהוץ בכיתה והיא השיבה: "ראיתי שהסטודנטים רוצים כל כך להרשים אותי עד כי הם לא מרשים לעצמם להשתחרר ולהיות אמיתיים, אז החלטתי לעזור להם באמצעות דוגמה אישית ולעשות משהו ממש מטופש ומזור".

"האורחת המגהצת" הוא אירוע דרמטי הממחיש בעיני את אחד התפקידים המרתקים שלי ושל חברי כמרים לאיור ולעיצוב באקדמיה. תפקיד

מדברת עם הסטודנטים בגובה העיניים, נכונה וקשובה לסייע. זה כמובן לא בא על חשבון דרישה בלתי-מתפשרת לעמידה במטלות הנדרשות. בנוסף לכך אני משתדלת לתבל את ההרצאות בהומור כדי ליצור אווירה טובה ולשמור על העניין והערנות. אני רואה בהוראה שליחות ואתגר. כל עוד ארגיש את תחושת הפרפרים בבטן בכל תחילת מפגש עם הסטודנטים (תחושה זו הייתה בי מאז ומעולם ולא השתנתה גם אחרי שנים רבות של הוראה), ארגיש שאני ממלאה את ייעודי.

פרופ' שמואל שחם, דיקן סטודנטים, הנדסת חשמל ואלקטרוניקה: נדרשת השקעה רבה בתכנון כיצד להעביר את החומר בצורה קליטה ואינטואיטיבית. וכמובן להיות קשובים לסטודנטים.

ד"ר גדי תורגמן, ביולוגיה: "מכל מלמדי השכלתי ומתלמידי יותר מכולם": בניית השיעורים כאינטראקציה ודיון בין המרצה לתלמידים מחייבת התעדכנות מתמדת וידע נרחב מצד המרצה. בכך מובטחת רמת הוראה גבוהה, כאשר גם המרצה וגם התלמידים נדרשים ללמוד ולהרחיב את ידיעותיהם.

גבוהות יותר והמשוב שאני מקבל טוב יותר.

ד"ר אבירה רייזר, מדעי ההתנהגות: הוראה היא אחריות גדולה ושליחות נפלאה. האמונה ביכולות הסטודנטים, חתירה למצוינות והעצמת הלומד הם העקרונות שלאורם אני פועלת.

ד"ר גלעד שבייד, בית הספר לארכיטקטורה: ארכיטקטורה היא שדה עשייה מורכב הדורש בצד ידע רחב בתחומים שונים גם יצירתיות וחדשנות. עם זאת, יש חשיבות רבה לעידוד חוש הביקורת של הסטודנט, חשיבה עצמאית שלו ואי-קבלת דברים כמובנים מאליהם. לכן בצד העברת ידע תיאורטי, אני מעודד את הסטודנטים לשאול שאלות, להעמיד את דברי בספק ולנמק התנגדויות לדברים שהם שומעים. בסטודיו, בצד העלאת אפשרויות שונות לפתרון בעיה, יש להרשות לסטודנט לתכנן את מה שהוא חושב ולא להכתיב לו כיוון חשיבה. לפיכך עיקר העבודה שלי כמנחה היא התמודדות עם הפתרונות שמציעים הסטודנטים תוך ליבון בעיות, איתור הזדמנויות וציון נקודות חוזקה וחולשה, ולא הצעת פתרונות "משלי". בנוסף לכך אני מבקש מהסטודנטים לנסות ולהציע כיוונים אחרים ופתרונות חלופיים כדי לעודד את החשיבה היצירתית שלהם. בסמינר הגמר מטרתי היא לחזק מיומנויות של חשיבה סדורה ושיטתית, תפיסה וכתובה אקדמית, ניתוח שיטתי והסקת מסקנות מנומקת. מבחינת היחס לסטודנטים, אני רואה בהם אנשים בוגרים האמורים להיות אחראיים למעשיהם. אני מכבד אותם כבני אדם ומצפה שגם הם יכבדו אותי כאדם.

פרופ' מלי שחורי, סגן רקטור, קרימינולוגיה: William Butler Yeats שהיה חתן פרס נובל בשנות ה-20 אמר: "הוראה אינה מילוי מיכל אלא הבערת שלהבת". ברוח משפט זה, ולמרות הידיעה שלא תמיד ניתן למלא את המיכל, אפשר להניע כל אחד ואחת להבעיר את השלהבת האישית שלו/ה. מטבעי, אני לא פורמליסטית.

פרופ' תמר רז-נחום
ראשת המרכז לקידום ההוראה
והלמידה, עזריאלי - מכללה
אקדמית להנדסה

מה הופך מרצה למורה מצטיין בתחום המדע וההנדסה? הבנתו את תהליך הלמידה

בכל קורס קיימים שלושה מרכיבים: מרצה, לומדים וחומרי לימוד. החומרים הנלמדים בתחומי המדע וההנדסה בנויים בדרך כלל רבדים רבדים הקשורים זה לזה והבנתם תלויה זה בזה. מרצה מצטיין מבין את תהליך הלמידה של תלמידיו, מתאים את דרך ההוראה שלו לתהליך זה ודואג לכך שהתלמידים יבינו את החומר הנלמד¹.

מרצה מצטיין מעורב בתהליך הלמידה בארבעה היבטים מרכזיים.

היבט הראשון - קליטת המידע

אנשים לומדים היטב רק כאשר הם פעילים בבניית הידע שלהם בעצמם. הם מקשרים את המידע (information) החדש עם מבנה הידע (knowledge) האישי שלהם ומפרשים מידע זה. הם משתמשים בקשרים ובפירושים אלו כדי ליצור תיאוריה שהיא הגיונית עבורם².

המרצה מעביר מידע. הלומד משתמש במידע זה כדי לבנות לעצמו את הידע. מבחינת העברת המידע, מרצה מצטיין יודע כיצד להעביר את המידע ללומד כך שיקדם את בניית הידע, וזאת בשלושה אמצעים עיקריים:

א. ארגון החומר - ארגון החומר חשוב ביותר לקישור המידע החדש עם מבנה הידע הקיים. מבחינת הסטודנטים, קורס מאורגן הוא קורס שבו הלומדים רואים מלכתחילה

במרצה, בוחנים אותו ומבקרים אותו. האינטראקציה הגלויה והסמויה הנוצרת מהמפגש עם "פרסונת המרצה" במופע הכיתתי משפיעה על הדרך שבה הסטודנטים תופסים את המקצוע ואת התהליכים היצירתיים המרכיבים אותו. זאת מתוקף היות המרצה מודל לחיקוי כמאיר או מעצב. דבריו, התנהגותו, מעשיו וסגנונו נתפשים כמרכיבים את זהותו, ולכן הם משפיעים על האופן שבו הסטודנטים תופשים את התורה והמלאכה שהוא מלמד, וגם את הזהות והמקצוע שאותם הוא מייצג.

למידה והכשרה ממודל לחיקוי היא אחת המתודות העתיקות ביותר בתחומי האמנות והעיצוב. כך גם היום, בכיתת האיור באקדמיה, המרצה משמש כמעין מאסטר. סמכותו נובעת מהפרקטיקה שלנו ומניסיונו המעשי רב-השנים בשדה המקצועי. במובן הזה יש משמעות לא מבוטלת להישגנו המקצועיים, למעמדנו בזירה המקצועית ולמכלול פעילותנו בתחום שאנו מלמדים (זאת מבלי לטעון שלא יכול להיות מרצה מצוין ויעיל לאיור שאינו פעיל בשדה הפרקטי). אולם לצד מקור סמכותו המקצועית, אם נשתמש בכלי הפרפורמטיבי בכיתה, נצליח ליצור סביבה לימודית מיטבית שבה נוכל להשפיע ולהטמיע את תורתנו וניסיונו בסטודנטים.

כמראים, אנחנו משמשים סוכנים גלויים וסמויים של ידע וסגנון, מיומנות ואתיקה, כוחות יצירתיים ומתודות עבודה. המפגש עם הסטודנטים במעמד ההוראה הוא "מופע" שבו יש לנו יכולת וזכות להשפיע על הסטודנטים באופן אחראי ובמגוון דרכים יצירתיות.

באמצעות מפגשים עם "מופעים" שונים ומגוונים של מרצים לאורך כל תקופת הלימודים, מתוודעים הסטודנטים למודלים שונים של מאיירים ומעצבים ויכולים לגבש ולהגדיר לעצמם מודל עצמאי של דמות המאייר או המעצב שברצונם להיות.

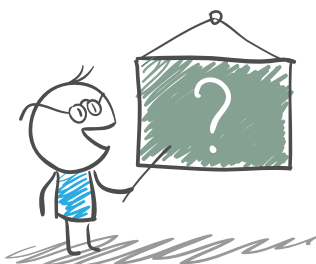
זה מדגים את כוחו של המעמד הפרפורמטיבי במרחב ההוראה. לרשותנו כלי השפעה לימודי ייחודי, הנובע ממעמדנו כמודלים לחיקוי בסביבה הלימודית. באמצעות מופע הפרסונה של המרצה בכיתה, אנו יכולים להרחיב את ערוצי ההוראה וההשפעה על חוויית הלמידה של הסטודנט.

תפקידו וסמכותו של מרצה לאיור ועיצוב באקדמיה מתבססים במידה רבה על חיקוי והשפעה. תפקידו של הממד הפרפורמטיבי הוא לשמש ככלי מודע, העומד לרשות המרצה למגוון המטרות במרחב ההוראה כדוגמת השפעה, הנעה, יצירת סביבה מיטבית ללמידה, גירוי, הקניית הרגלים, עידוד מחויבות והתייחסות אתית.

תהליך הלמידה, ההכשרה והחניכה של סטודנטים לאיור ועיצוב באקדמיה הוא במידה רבה תהליך טרנספורמטיבי, שבמהלכו הסטודנטים לא רק רוכשים ידע, כלים, מיומנות וניסיון, אלא גם עוברים תהליך שבסופו הם הופכים למאיירים ומעצבים בהווייתם ובמהותם. הפרפורמנס הוא אחד הכלים שבאמצעותם אנו יכולים להשפיע על מרחב ההוראה והלמידה ובו מתחוללים התהליכים העמוקים הללו. באמצעות שימוש אחראי בכלי הפרפורמנס, כמו במעשה הגיהוץ של האורחת מארצות הברית, אנו יכולים להוביל את הסטודנטים העומדים לפנינו חסרי ניסיון וצמאים לידע ולהדרכה, להתמסר ללמידה, להסתכן, להיכשל, ללמוד, לבדוק, להקשיב, להגיב ולהתפתח לכדי יוצרים בעלי קול מקורי וברור.

כוח השפעתו של המרצה כפרפורמר נוגע בטווח רחב ומגוון של היבטים: הבגדים שהוא לובש, התמודדותו עם משברים, יכולת ניתוח, פרשנות, ניסוח, בהירות, מיקוד והעניין שהוא מחולל בכיתה והאופן שבו הוא מנהל את השיעור ומארגן את הזמן ואת הדיון. בכל ההיבטים הללו, וברבים נוספים, הסטודנטים צופים

- 2 Glaser, R. (2000). *Advancements in instructional psychology*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publication.
- 3 חטיבה, נ' (2006). *טיפים להוראה טובה באוניברסיטה ובמכללה*. תל אביב: ההוצאה האקדמית לפיתוח סגל ההוראה (מהדורה שנייה).
- 4 Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of the higher psychological processes*. Cambridge, MA: The Harvard University Press (Originally published 1930, New York: Oxford University Press)
- 5 National Research Council (2000). *How people learn: Brain, mind, experience and school*. Washington D.C.: National Academy Press.
- 6 Gardner, H. (2010). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books Publication.
- 7 Sprague, J., & Stuart, D. (2000). *The speaker's handbook*. Fort Worth, TX: Harcourt College Publishers.
- 8 Zimmerman, B.J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic achievement: An overview and analysis. In B.J., Zimmerman & D.H., Schunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement* (2nd ed. pp.1-38). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- 9 Hansen, D. (1989). Lesson evading and dissembling: Ego strategies in the classroom. *American Journal of Education*, 97, 184-208.
- 10 Ford, M.E. (1992). *Motivating humans: Goals, emotions and personal agency beliefs*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

Question

מרצה מצטיין מקפיד על זיהוי המיומנויות הנדרשות ותרגולן, תרגול אינטגרציה של מיומנויות ובניית אסטרטגיות לפתרון בעיות תוך אפיון המיומנויות הנדרשות.

ההיבט השלישי - למידה עצמית

אחד האתגרים העומדים בפני מורים במאה ה-21 היא היכולת לקדם אצל הסטודנטים למידה עצמית. במהלך חייהם הבוגרים יידרשו הסטודנטים להתמודד עם מספר רב של שינויים וחשוב כי למידה עצמית⁸ תהיה חלק מההכשרה שהלומד מקבל.

מרצה מצטיין מודע לצורך זה ומשלב פעילויות לקידום למידה עצמית בהוראתו: תרגוליו מלווים בציון שלבים בלמידה עצמית כמו תכנון, הערכה ומסקנות. המורה משריש תהליך של בדיקה והערכה עצמית אצל הסטודנטים (איך למדו? במה טעו? מה לא הבינו? מדוע ירדו להם נקודות? כיצד היו משנים את תהליך ההכנה שלהם?).

ההיבט הרביעי - מוטיבציה

המוטיבציה של תלמידים קובעת, מכוונת ומכתיבה את מה שהם עושים כדי ללמוד. למרצה תפקיד חשוב בהגברת המוטיבציה של הסטודנטים שלו. מורה מצטיין מגביר את המוטיבציה של הסטודנטים בקורס בשני מישורים. המישור הראשון - הכרה בערך הקורס^{10,9}. מורה מצטיין מתלהב מתוכן הקורס ומציג את חשיבות הקורס ויישומיו בפני הסטודנטים. המישור השני - האווירה בכיתה. מורה מצטיין משפר את האווירה בשיעורים באמצעות הומור, גישה חיובית ואכפתיות, במטרה להגביר את המוטיבציה של הסטודנטים.

1 Ambrose, S.A., Bridges, M.W., DiPietro, M., Lovett, M.C., & Norman, M.K. (2010). *How learning works: Seven research-based principles for smart teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publication.

את "התמונה הגדולה" של הקורס ואת מיקומם בתמונה בכל שלב של הקורס. שיעור מאורגן הוא שיעור שבו קל לתלמידים לעקוב אחר מהלך התפתחות הנושא בשיעור. מורה מצטיין מארגן את הקורס שלו בשילוב של גישה הממוקדת בתוכן (רשימת נושאים) - סדר הנושאים - הזמן שיוקדש לכל נושא) וגישה הממוקדת בלמידה (הגדרת מטרות ההוראה בקורס) - דרכי ההוראה והפעילויות - עיצוב המטלות והמבחנים³.

ב. קישור למבנה הידע האישי - אנשים לומדים בקלות רבה יותר כאשר הם יכולים לקשר את שהם לומדים לידע שכבר קיים אצלם^{4,5}. ידע קודם יכול לסייע או לעכב למידה. כאשר הידע הקודם תומך במידע החדש הוא מסייע ללמידה, אולם תפישות שגויות של הלומד המעוגנות בידע הקודם שלו עלולות לעכב את הלמידה. מרצים טובים יוצרים סביבת למידה אשר מעריכה את הידע הקודם של לומדיהם, מפעילה ידע זה ומעמתת ומאתגרת את הסטודנט עם הידע הקודם שלו וגם עם תפיסותיו השגויות.

ג. התאמה לשונות בקליטת מידע חדש - אנשים שונים קולטים מידע והופכים אותו לידע בדרכים שונות⁶. יש הזקוקים למידע מאורגן ומדויק, יש הזקוקים להמחשות ויישומים, יש כאלה אשר קולטים מידע באופן רגשי באמצעות סיפור או ציטוט ויש כאלה אשר מעדיפים חידות. מורה מצטיין מבין את השונות הרבה בין הלומדים באופן קליטת המידע ובונה את השיעור שלו כך שיענה לרבגוניות בקליטת המידע אצל קהל הלומדים.

ההיבט השני - פיתוח מומחיות

כדי לפתח מומחיות, הסטודנטים נדרשים לרכוש מיומנויות שונות, לתרגל את האינטגרציה ביניהן ולדעת מתי ואיך ליישם את אשר למדו⁷. אנו נתקלים פעמים רבות בקושי של סטודנטים לבצע אינטגרציה של מיומנויות, אולם אינטגרציה כזאת ניתנת ללמידה ובעיקר לתרגול.